

Tutkimusaineistojen tietosuoja vahvistuu

Tilastokeskus suunnittelee muutoksia tutkimusaineistojen luovuttamisen käytäntöihin. Muutosten tavoitteena on parantaa tutkimuksen tietosuojaa.

Muutoksesta järjestettiin keskustelutilaisuus tutkijoille 17.9.2024. Tilaisuudessa kuultiin DVV:n, tietosuojavaikuttetun toimiston ja Aalto-yliopiston edustajien puheenvuorot Tilastokeskuksen puheenvuorojen lisäksi. Tilaisuudessa oli paikalla noin 25 tutkijaa.

Aineistojen käyttö laajentunut

Tilastokeskuksen pääjohtaja Markus Sovala kertoi, että tilastojen lisäksi Tilastokeskus tuottaa tutkimuksessa hyödynnettäviä aineistoja tutkijoille. Tutkimusaineistojen käyttö on kehittynyt nopeasti, joten myös tietojen luovuttamisen käytäntöjen pitää kehittyä. Sovala toivoi tutkijoilta ja sidosryhmiltä palautetta suunnitelmista.

Maailman uhkataso noussut

DVV:n johtava erityisasiantuntija Kimmo Rousku muistutti puheenvuorossaan, että fyysisen ja digitaalisen maailman uhkatasossa on tapahtunut muutos eikä paluuta vanhaan ole. Sekä kansalaisyhteiskuntaan että organisaatioihin kohdistuu uudenlaisia uhkia. Suomi kiinnostaa verkkorikollisia, jotka kalastelevat rahaksi muodostettavaa ja salassa pidettävää ja arkaluonteista tietoa. Suomi kiinnostaa myös NATO:n liittymisen myötä entistä enemmän globaaliin kilpailuun osallistuvia suurvaltoja. Rousku totesi, että digiturvallisuutta voidaan turvata johtamisen ja riskienhallinnan, jatkuvuudenhallinnan, kyberturvallisuuden, tietosuojan ja tietoturvan avulla.

Muutoksia tutkijapalvelun tietosuojakäytäntöihin

Tutkijapalveluiden päällikkönä Ville Koskinen kertoi Tilastokeskuksen kaavailemista lupakäytäntöjen muutoksista. Toimenpiteiden valmistelu on käynnistetty projektityönä ja ne on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2025. Keskeiset selvitettävät toimenpiteet ovat

1. Tilastokeskus on muuttanut henkilövalmisaineistojen luovuttamista siten, että totaaliaineistosta tehdään poiminta osalle populaatiosta, tai tietyille vuosille kun tutkimuksessa ei tarvita kokonaisaineistoa.
2. Tilastokeskus valmistelee lupamallia, jossa suurissa tutkimushankkeissa tehtävää tietojen käsittelyä jaetaan pienempiin osakokonaisuuksiin kun tutkimushankkeessa on osatutkimuksia, joissa ei tarvita kaikkia tutkimushankkeen tietoja.
3. Lisäksi selvitetään, tulisiko luvansaajan luotettavuutta arvioida lupapäätöstä tehtäessä, erityisesti jos tutkimuksessa käsitellään hyvin laajoja tai muuten kriittisiä tietoja
4. Tilastokeskus on myös tarkentamassa ohjeistusta tiedoista, joita luvanhakijan tulee toimittaa käyttöluvapahakemuksien liitteenä. Päämääränä on selkeyttää lupapäätösten kriteerejä.

Suunnitelmista käytiin tilaisuudessa vilkasta keskustelua. Keskustelun päätteeksi todettiin, että suunnitelmia käydään läpi ja niitä tarkennetaan yhdessä tutkijoiden kanssa.

Vastuu tietosuojasta tutkijalla

Apulaistietosuojavaikuttettu Heljä-Tuulia Pihamaa muistutti, että tutkijan tulisi ensin suunnitella henkilötietojen käyttö ja sen jälkeen hakea tiedot tutkimussuunnitelman mukaisesti. Rekisterinpitäjällä eli

henkilötietoja käsittelevillä tutkijoilla ja tutkimusorganisaatiolla on vastuu henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Tutkimuksen tietotarpeiden ja tietosuojan yhteensovittaminen sekä säännösten noudattaminen ja vastuullisuus säilyttää ihmisten luottamuksen korkealaatuisen tieteellisen tutkimuksen tekemiseen.

[Muutoksista selkeää viestintää tutkijoille](#)

Rekisteriaineistot pitäisi olla mahdollisimman laaja-alaisesti ja tasavertaisesti hyödynnettävissä tutkimuksen käyttöön, korosti professori Otto Toivanen Aalto-yliopistosta tutkijan puheenvuorossa. Korkeatasoinen tietosuoja on kaikkien etu, mutta tietosuoja ei saisi olla esteenä tutkimukselle tai tekosyynä toiminnan parantamatta jättämiselle. Toivasen mukaan tutkija ei etukäteen tiedä, mitä on tekemässä ja mikä lopulta on hyödyllistä, ja tämän vuoksi tietojen tarkka rajaaminen ei ole aina mahdollista. Toivanen pitää tärkeänä, että yhteistyö tutkijoiden ja Tilastokeskuksen välillä pysyy tiiviinä. Muutoksista hän toivoi selkeää viestintää.

[Muutosten vaikutuksista huolta](#)

Keskustelussa tutkijoita huolestuttivat muutosten vaikutukset tutkimusten tekemiseen. Erityisesti väitöskirjatutkijoiden työtä lupa- ja tietosuojakäytänteet saattavat hidastaa. Toisaalta tunnistettiin myös tarve tietosuojan turvaamiseen, kun hankkeet kasvavat ja tutkimukseen osallistuu uusia kokemattomia opiskelijoita.

Kokonaisaineistot ovat tutkijoille tärkeitä jatkossakin, sillä tutkimuskysymykset tarkentuvat tutkimuksen edetessä. Kriteerit aineistojen myöntämiselle ja prosessit pitäisi olla selkeitä. Tutkimushankkeiden jakaminen pienemmiksi osakokonaisuuksiksi herätti myös keskustelua. Mallia pidettiin ajatuksena hyvänä, mutta ainakin aluksi tämä luultavasti hidastaisi aineistojen saamista tutkimuskäyttöön. Tutkijat olivat huolissaan myös kustannusten mahdollisesta noususta ja käsittelyaikojen pitenemisestä.

[Keskustelu tutkijoiden kanssa jatkuu](#)

Tilastokeskus jatkaa keskustelua tutkijoiden kanssa valmistelun edetessä. Tavoitteena on suunnitella muutokset tietojen luovuttamisen käytänteisiin yhdessä tutkijoiden kanssa ja jatkossakin turvata sujuva tieteellisen tutkimuksen tekeminen tietosuoja huomioiden.

Tutkijatilaisuuden esitykset (pdf)

[Ville Koskisen Tieto&trendit -blogi: Turvallinen tie tutkimusaineistojen käyttöön](#)

Lisätietoja: Ville Koskinen, ville.koskinen@stat.fi